

International Conference on The School of Martyr Soleimani
(ICSMS 2021)

Ethics and behaviors of Martyr Soleimani in various areas of life

Marjan Rashvand Sorkhkouleh *

Fatemeh Vojdani **

Abstract

One of the most important goals and concerns in an Islamic society is to educate a generation of believers, committed and hardworking in all areas. Having a successful role model in this field can be motivating, in addition to showing faithful life. The life and death of the martyrs is a manifestation of blessed and productive life. Among the martyrs of the revolution and the imposed war, Qasem Soleimani can be one of the most efficient models of pure life because of his wide range of successful performance and profound impact on people. Therefore, his various behavioral and personality dimensions can be a great potential for the second step of the Islamic Revolution and the new generation education. The purpose of this study is to identify the personality and behavior of Martyr Soleimani in various aspects of life. The research method is descriptive-analytical. To answer research questions, his behaviors and personality traits were identified by examining reports and credible narrative sources and then adapted to 5 areas of life (religious area, biological and physical area, moral area, socio-political area and economic area). According to the findings, theism and God-centeredness, guardianship, responsibility, work and effort, avoiding wasting time and using opportunities, love, patience, kindness, courage, sincerity and respect for family members are some of the moral characteristics of this high-ranking martyr; that indicates the pure life of the martyr from the perspective of the Holy Quran verses.

Keywords: *Martyr Qasem Soleimani, Ethics, educational model, Soleimani educational school*

* Assistant professor Department of Demography, Faculty of Social Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran
m.rashvand@atu.ac.ir

** Assistant professor of faculty of religious studies, Shahid Beheshti university, Tehran, Iran
f_vojdani@sbu.ac.ir

اخلاق و رفتار شهید سلیمانی در ساحت‌های گوناگون زندگی

مرجان رشوند سرخکوله * و فاطمه وجدانی **

چکیده

یکی از مهم‌ترین اهداف و دغدغه‌ها در یک جامعه اسلامی، تربیت نسلی مومن، متعهد و مجاهد در همه عرصه‌هاست. وجود الگوی موفق در این زمینه می‌تواند علاوه بر نمایش عملی زیست مؤمنانه، در انگیزه‌بخشی به افراد، مؤثر واقع شود. حیات و ممات شهیدان جلوه‌ای از چنین زندگی پربرکت و اثربخشی است. در بین شهدای انقلاب و جنگ تحمیلی، سردار رشید اسلام حاج قاسم سلیمانی با دامنه عملکرد و توفیقات گسترده و با تاثیرگذاری عمیق بر اقدار گوناگون، می‌تواند از کارآمدترین الگوها باشد. لذا ابعاد گوناگون رفتاری و شخصیتی ایشان می‌تواند ظرفیت بزرگی در راستای گام دوم انقلاب اسلامی و تربیت نسل جدید باشد. هدف از انجام پژوهش حاضر نیز، شناخت شخصیت و رفتار شهید سلیمانی در ابعاد گوناگون زندگی است. روش پژوهش، توصیفی-تحلیلی است. برای پاسخگویی به سوالات تحقیق، رفتارها و خصوصیات شخصیتی ایشان با بررسی گزارش‌ها و منابع معتبر روایت‌گرانه از ایشان شناسایی شده و سپس با توجه به ۵ ساحت زندگی (ساحت دینی و اعتقادی، ساحت زیستی و بدنی، ساحت اخلاقی، ساحت اجتماعی-سیاسی و ساحت اقتصادی) تبیین شده است. بر اساس یافته‌ها خداآواری و خدامحوری، ولایت‌پذیری، مسئولیت‌پذیری، کار و تلاش، اجتناب از اتلاف وقت و استفاده از فرصت‌ها، محبت، صبر، خوشخویی، شجاعت، اخلاص و احترام به اعضای خانواده، برخی از خصوصیات اخلاقی این شهید والامقام است، که به خوبی نشان‌دهنده الگوی کاملی از زیست مؤمنانه و مجاهدانه است.

کلیدواژه‌ها: شهید حاج قاسم سلیمانی، اخلاق، الگوی تربیتی، مکتب تربیتی سلیمانی.

مقدمه

الگوپردازی برای یک زندگی مومنانه و مجاهدانه در جهت تربیت برای اثربخشی برنامه‌های تربیتی امری حیاتی است. مشاهده الگوهای عملی، از سویی، زیبایی و حسن رفتارهای مطلوب را به خوبی به متریان می‌نمایاند و از این رو، به آن‌ها انگیزه مضاعف می‌بخشد و از سوی دیگر، امکان‌پذیر بودن تحقق اهداف را مورد تاکید قرار می‌دهد. در این میان تأمل در زندگی و رفتار شخصیت‌های عصر حاضر اثربخشی تربیتی مضاعفی دارد.

شهادت انقلاب اسلامی، از این جهت الهام‌بخش بسیاری از جوانان هستند. یکی از این شهدا که هم در طول زندگی و هم پس از شهادت بسیار پرثمر بوده‌اند، شهید سردار قاسم سلیمانی است. به فرموده مقام معظم رهبری، حاج قاسم سلیمانی را نباید به چشم یک فرد نگاه کرد؛ بلکه او را به چشم یک مکتب، یک راه، یک مدرسه درس آموز باید نگریست (مقام معظم رهبری، ۹۸/۱۰/۲۷).

هدف از انجام پژوهش حاضر نیز، شناخت شخصیت و رفتار شهید سلیمانی در ساحت‌های گوناگون زندگی است. می‌توان زندگی را مشتمل بر ۵ ساحت دانست: ساحت دینی و اعتقادی، ساحت زیستی و بدنی، ساحت اخلاقی، ساحت اجتماعی-سیاسی و ساحت اقتصادی.

طبیعتاً اعضای گوناگون جامعه متناسب با اعتقادات و اعمال خود، از مرتبه‌ای از حیات بهره‌مند می‌شود. اما آن نوع زندگی که شایسته انسان است، حیاتی طیب است. به بیان قرآن کریم، بالاترین مرتبه و درجه حیات "حیات طیب" است^۱ که حیاتی خالص است؛ عاری از هر گونه خبائثتی که فاسدش کند و یا آثارش را تباه سازد (طباطبایی، ترجمه همدانی، ۱۳۷۴، ج ۱۲: ۴۹۱-۴۹۳). مهم‌ترین ویژگی این حیات پاک، خلوص و عاری بودن از خبث ظلم - شرک و معاصی - است (طباطبایی، ترجمه همدانی، ۱۳۷۴، ج ۱۲: ۳۴۵-۳۴۴). این خلوص، در تک تک رفتارها و گفتارهای افراد و در لحظه لحظه زندگی جریان دارد.

تحقق حیات پاک و پربرکت در افراد جامعه و بسط مداوم آن، سرمایه فرهنگی و سرمایه معنوی جامعه را افزایش می‌دهد (مبانی نظری سند تحول، ۱۳۹۰: ۱۵۲-۱۵۱) و بدین ترتیب، نه تنها عامل سعادت فردی است؛ بلکه برای شکل‌گیری جامعه صالح و پیشرفت همه جانبه و مداوم آن ضروری است.

رهبر معظم انقلاب اسلامی نیز، مهم‌ترین ویژگی شهید سلیمانی را «اخلاص» در همه عرصه‌های زندگی دانسته‌اند (مقام معظم رهبری، ۹۸/۱۰/۱۳). به هر حال، به نظر می‌رسد تبیین خلیقات، روحیات و رفتارهای شهید سلیمانی در ابعاد گوناگون زندگی می‌تواند نمونه روشنی از زندگی مومنانه و مجاهدانه باشد و مسیر زندگی را به جوانان نشان دهد.

سوالات و روش تحقیق

هر تحقیقی به دنبال پاسخگویی به یک‌سری سوالات شکل می‌گیرد. در این تحقیق نیز به دنبال پاسخگویی به این سوالات بودیم که: رفتار و منش شهید سلیمانی در ساحت دینی و اعتقادی چگونه بوده است؟ رفتار و منش شهید سلیمانی در ساحت زیستی و بدنی چگونه بوده است؟ رفتار و منش شهید سلیمانی در ساحت اخلاقی چگونه بوده است؟ رفتار و منش شهید سلیمانی در ساحت اجتماعی-سیاسی چگونه بوده است؟ رفتار و منش شهید سلیمانی در ساحت اقتصادی چگونه بوده است؟

۱. "مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْى وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَ لَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ" (نحل، ۹۷)

روش تحقیق این پژوهش توصیفی-تحلیلی است. برای پاسخگویی به سوالات تحقیق، رفتارها و خصوصیات شخصیتی ایشان با بررسی گزارش‌ها و منابع معتبر روایت‌گراانه از ایشان شناسایی شد و سپس با توجه به پنج ساحت زندگی (ساحت دینی و اعتقادی، ساحت زیستی و بدنی، ساحت اخلاقی، ساحت اجتماعی-سیاسی و ساحت اقتصادی) تبیین شد.

ضرورت جامعیت الگوی تربیتی

زندگی ساحت‌های گوناگونی دارد و برای رسیدن به مقام انسان کامل باید در همه عرصه‌ها شکوفا شد و مسیر تحول و تکامل را طی کرد.

به ویژه مکتب اسلام، یک دین همه بعدی و جامع است و برنامه کاملی برای رشد تمام ساحت‌های انسان دارد. در اسلام، اولاً، هویت، فعالیت‌ها و اخلاقیات اجتماعی انسان دست کم به اندازه ابعاد فردی او اهمیت دارد و زندگی اجتماعی مومنانه برای رشد انسان حیاتی است. لذا ساحت‌های فردی هم چون اعتقادات در کنار ساحت‌های اجتماعی و سیاسی هر دو اهمیت دارند. ثانیاً، زندگی دنیوی و اخروی جدا از هم نیستند و بلکه در امتداد هم و هم‌سنخ هستند. "الدنیا مزرعه الاخره" لذا در کنار جنبه‌های اعتقادی و عبادی، رشد و سلامت زیستی و بدنی و حتی فعالیت‌های سالم اقتصادی نیز اهمیت می‌یابد.

بنابراین، در مکتب جامع اسلام، رشد کاریکاتورگونه و تک بعدی مد نظر رهبران تربیتی نیست و راه به جایی نمی‌برد. همان‌گونه که زندگی در تمام ساحت‌ها به شکل در هم تنیده‌ای جریان دارد، برای بهینه‌سازی زندگی و عملکرد انسان نیز، نیاز به الگوی همه بعدی ضروری است. به نظر می‌رسد که شهید سلیمانی نیز از جمله شخصیت‌هایی بوده است که این جامع‌نگری را در مسیر ساخته شدن، مد نظر داشته و جهت ارتقای وجود خود در تمام این ساحت‌ها تلاش نموده است.

رفتار و منش شهید سلیمانی در زندگی

رفتارها و اخلاقیات سردار سلیمانی را دست کم می‌توان در پنج ساحت مورد بررسی و الگوگیری قرار داد:

۱. ساحت دینی و اعتقادی

۱-۱. خداباوری و خدامحوری

شیرازه و شالوده نظام اجتماعی اسلام، که همه چیز در پرتو آن ارزش و اعتبار می‌یابد، خداباوری و خدامحوری است. تار و پود حیات طیبه دینی را همین اصل می‌سازد و با این ویژگی می‌توان نظام اسلامی را از دیگر نظام‌های موجود و حاکم در جهان باز شناخت.

علی اکبر صالحی رئیس سازمان انرژی اتمی ایران خداباوری و توکل قوی بر خدا در سخت‌ترین شرایط را از ویژگی‌های بارز شهید سردار سلیمانی می‌داند. هم‌چنین حجت الاسلام والمسلمین علیرضا پناهیان (۹۸/۱۰/۱۸)^۲ در مورد شهید سلیمانی این‌گونه اظهار می‌کند: "در زندگی مؤمنانه بین ایمان و زندگی رابطه مستقیم وجود دارد ... زندگی مؤمنانه بر مبنای ترس نیست؛ زندگی یک انسان مؤمن باید بر اساس عقلانیت و خلاقیت و به دور از ترس باشد، زیرا ترس سبب ضعف می‌شود ... شهدا تنها از خداوند می‌ترسیدند نه از هیچ کس دیگری. سردار سلیمانی بسیار از خدا ترس داشت بر اساس روایات هر کس از خداوند بترسد به اذن الهی همه از او خواهند ترسید". هم‌چنین سردار محمدرضا فلاح‌زاده^۳ (۹۸/۱۱/۲۰) سردار شهید حاج

۱. إرشاد القلوب إلى الصواب، حسن بن ابی الحسن دیلمی ج ۱ ص ۸۹

۲. مراسم سوگواری ایام فاطمیه که در دانشگاه تهران

۳. معاون هماهنگ‌کننده نیروهای سپاه قدس

قاسم سلیمانی را این گونه توصیف می‌کند: "چیزی که حاج قاسم را عزیز کرد، خدامحوری بود، حاج قاسم ۳۵ سال برای خدا در گمنامی کار کرد، شب زنده‌دار بود و ندیدیم حاج قاسم شبی یک ساعت قبل از اذان صبح بیدار نشود، ولایت مدار در سخت‌ترین اوضاع جنگی بود و توکل به خدا داشت. در مقابل دستورات خدا و پیغمبر (ص) و مومنان تواضع به خرج می‌داد" (خبرگزاری ایکن، ۱۳۹۸/۱۱/۲۰).

تعبّد و معنویت سردار رشید اسلام ستودنی بود. شهید سلیمانی علاوه بر انجام واجبات عبادی به مستحبات نیز توجه ویژه‌ای داشت. از هر فرصتی برای تلاوت آیات قرآن و دعا و مناجات بهره می‌جست. مقید به تهجد و نماز شب بود. گریه‌ها و راز و نیازهای او در دل شب به روشنی تصویری از یک عارف واصل به دست می‌دهد عرفان و حماسه هرچند دو رفتار متفاوت می‌باشند اما وقتی عرفان، وصول به حقیقت از طریق شریعت و حماسه از جنس جهاد فی سبیل الله باشد جان‌مایه آن‌ها یکی می‌شود. به یاد بیاوریم دوران دفاع مقدس را که رزمندگان عزیز ما در اوج داشتن روحیه جنگندگی و سلحشوری و رزم و ستیز با دشمنان، سنگرهای خویش را به نیایش‌گاه‌هایی بس نورانی و معنوی تبدیل نموده بودند که در آن عاشقانه به ذکر و دعا و مناجات و راز و نیاز با حضرت حق جل و علی می‌پرداختند گویی آنان عرفایی بودند که در طریق سیر و سلوک معنوی، منزل به منزل ره پیموده‌اند. حاج قاسم از جنس همان بچه‌ها بود (خبرگزاری ایرنا، ۱۳۹۸/۱۱/۲۲).

۱-۲. ولایت‌پذیری

شهید سلیمانی به غایت ولایت‌مدار بود و به رهبر و مقتدای خویش عشق می‌ورزید. نگاه او به عنوان یک افسر رشید لشکر اسلام به ولی امر مسلمین و فرماندهی معظم کل قوا تنها از حیث رعایت سلسله مراتب نظامی نبود بلکه نگاهی بس فراتر داشت و از جنبه اعتقادی بدین امر می‌نگریست سخن او، نوشته او، نگاه او، تصمیمات، فعالیت‌ها و اعمال او همه و همه تعقیب کننده خط ولایت بود. بی‌جهت نیست که عبارت مالک اشتر ولایت در وصف او به کار برده می‌شود.

سردار لطف‌الله یداللهی^۱ (۹۸/۱۰/۲۲) رئیس نهاد نمایندگی ولی فقیه در استان فارس دو ویژگی سردار سپهد حاج قاسم سلیمانی را ولایت‌پذیری و ولایت‌یاوری دانست و گفت: خیلی‌ها دم از ولایت می‌زنند اما ولایت را خوب یاری نمی‌کنند؛ سردار شهید سلیمانی با تمام ظرفیت و توان خود مخلصانه پای ولایت ماند.

این سردار سپاه قدس، به توصیف مقام معظم رهبری از سپهد شهید قاسم سلیمانی پرداخت و گفت: به فرموده ایشان، سردار سلیمانی هم اهل فکر بود و هم اهل عمل؛ این ویژگی‌ها در کنار اخلاص، پشتکار، انگیزه و اراده، دنیا را متحیر کرد (خبرگزاری ایسنا، ۱۳۹۸/۱۰/۲۲).

حجت‌الاسلام جعفر رعایتی (۹۸/۱۰/۱۷)^۲ نماینده ولی فقیه در سپاه نینوا گلستان گفت: یکی از ویژگی‌های مهم و بارز سردار سلیمانی، ولایت‌پذیری ایشان بود که در طول عمر با عزت خود ذره‌ای از این باور عقب‌نشینی نکرد. هم‌چنین سردار مهدی فرجی (۹۸/۱۰/۲۱)^۳ جانشین فرمانده سپاه انصارالحسین (ع) استان همدان گفت: اطاعت‌پذیری و تبعیت‌پذیری از ولایت در سردار سلیمانی مثال‌زدنی بود، وی به صورت عملی و محض از دل و جان از رهبری دفاع می‌کرد.

سردار مهدی فرجی گفت: سردار شهید حاج قاسم سلیمانی ولایت‌پذیری را با خون خود به اثبات رساند. به گزارش خبرنگار مهر، سردار مهدی فرجی پیش از ظهر دوشنبه در مراسم بزرگداشت سردار شهید حاج قاسم سلیمانی که در

۱. در مراسمی با عنوان گرامیداشت سپهد شهید سلیمانی و شهدای مقاومت، شهادت حضرت فاطمه زهرا (س) و ایام فاطمیه

۲. شامگاه دوشنبه در مراسم "سردار دل‌ها" ویژه گرامیداشت سردار سلیمانی در گرگان

۳. در مراسم ختم و سوگواری مردم دیار سیدجمال در مسجد جامع شهر همدان در ایام فاطمیه

جهاد کشاورزی استان همدان برگزار شد گفت: یکی از ویژگی‌های شهید سلیمانی ولایت‌مداری و ولایت‌پذیری محض ایشان بود. وی با بیان این که مسئولان هر اقدامی می‌خواهند صورت دهند از مقام معظم رهبری مطلبی نقل می‌کنند اما اطاعت‌پذیری محض در مسئولان موضوعی است که در عمل کمتر به چشم می‌خورد، افزود: شهید حاج قاسم سلیمانی ولایت‌پذیری را در بلندی‌های جولان و در مبارزه با داعش نشان داد همان جایی که بی‌محابا به دل داعش زد و آنان را نابود کرد.

سردار شهید سلیمانی درباره تبعیت از مقام ولایت می‌گفت: "سرآمد همه این روحانیت، این علما از مراجع ایران و مراجع غیر ایران، این مرد بزرگ تاریخ، یعنی آیت الله العظمی خامنه‌ای است... من با خیلی از علمای شیعه مکاتبه و از نزدیک مراوده دارم و می‌شناسم آن‌ها را... اما در حکمت این مرد، در اخلاق این مرد، در دین این مرد، در سیاست‌شناسی این مرد، در اداره حکومت این مرد دقت کنیم و در بازی‌های سیاسی، مرزهای خودمان را تفکیک کنیم. آدم‌ها می‌آیند و می‌روند. آن چیزی که مهم است، اتصال ما به ولایت است. آن‌چه که مهم است، حمایت ما از این نظام است (به نقل از کریمی، ۱۳۹۹: ۵۱).

۳-۱. ارادت و تمسک به اهل بیت (ع)

علاوه بر خداپاوری و تعبد و بندگی، ویژگی دیگر شهید سلیمانی، ارادت و تمسک به اهل بیت (ع) بود. این شهید والامقام از عمق جان شیفته اهل بیت عصمت و طهارت (ع) بود. اعتقاد و ارادت و عشق به خاندان رسالت در اعماق وجودش رسوخ نموده بود. پیوسته متوسل به آن اختران تابناک آسمان امامت و ولایت بود. هرگاه به زیارت مضجع شریف یکی از معصومین (ع) تشریف می‌یافت، حلاوت حضور در جوار مرقد مطهرشان، روح آسمانی او را جلا می‌بخشید و به پرواز در می‌آورد و بهجت و سروری تام و تمام جان شیفته او را فرا می‌گرفت. مجلس عزای حسینی (ع) را برپا می‌کرد و خدمت در روضه سیدالشهدا (ع) را برای خود افتخاری بس بزرگ می‌دانست (خبرگزاری ایرنا، ۱۳۹۸). در خاطره‌ای از شهید نوشته‌اند: "روضه که تمام شد، غیث زد. خیلی گشتیم تا متوجه شدیم رفته است سراغ شستن سرویس‌های بهداشتی. نگذاشت کسی کمکش کند. می‌گفت: "افتخارم این است خادم روضه حضرت زهرا (س) باشم" (کریمی، ۱۳۹۹: ۲۰).

۲. ساحت زیستی و بدنی

۱-۲. لقمه حلال

غذا و تغذیه در آموزه‌های دینی هم‌چون سایر موضوعات، مورد توجه قرار گرفته است. نیاز انسان به غذا، مهم‌ترین و حیاتی‌ترین نیاز روزمره اوست که از تولد تا مرگ وی را همراهی می‌کند، و حتی انبیا و اولیاء الهی نیز از این قاعده مستثنی نیستند.

رشد، طول عمر، تندرستی، آرامش اعصاب و روان، خلق و خوی و رفتار، توانمندی و قدرت، تکثیر نسل و تولید مثل و... همه به نوعی وامدار تغذیه سالمند. از این رو قریب به دو‌یست و پنجاه آیه قرآنی و ده‌ها روایت معصومین (علیهم السلام) در مورد غذا و تغذیه وارد شده است. به مؤمنان دستور داده شده فقط از غذاهای پاکیزه و حلال استفاده کنند: "يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ؛ ای مومنان! از روزی پاکیزه که به شما دادیم بخورید" (بقره، ۱۷۲). در برخی آیات ارتباط تنگاتنگی بین غذای پاکیزه و عمل صالح دیده می‌شود: "كُلُوا مِن الطَّيِّبَاتِ وَأَعْمَلُوا صَالِحًا؛ از غذاهای پاکیزه بخورید و عمل صالح انجام دهید" (مومنون، ۵۱). زیرا همچنان که سخن پاکیزه، عمل صالح را به آسمان عروج می‌دهد، غذای پاکیزه نیز انسان را در جهت کسب کمالات معنوی و حفظ ارزش‌های اخلاقی یاری می‌بخشد.

در دیداری که دکتر جلیلی با پدر بزرگوار شهید سلیمانی در سال ۱۳۹۳ داشتند، حاج حسن سلیمانی پدر شهید سلیمانی راز موفقیت حاج قاسم را لقمه حلال و تربیت دینی می‌داند. پدر بزرگوار ایشان بیان می‌کند که همواره دغدغه این را داشتم که به فرزندانم لقمه حلال بدهم. این دغدغه پدر این حدیث از پیامبر اکرم (ص) را به ذهن می‌آورد که: پاکیزه‌ترین خوراک انسان از راه درآمد و کسب حلال او است و بداند که نسل و اولاد او نیز نتیجه همین کار و کسب او خواهند بود (قضاعی، ۱۳۶۱: ۳۶۰).

سردار حاج حسین یکتا با بیان این که هیئت‌های اندیشه‌ورز باید نسبت به بررسی و تبیین مکتب شهید سلیمانی اقدام کنند، گفت: استفاده از لقمه حلال از نخستین ویژگی‌های مکتب حاج قاسم است (خبرگزاری فارس ۱۳۹۸/۱۱/۲۴).

بنابراین لقمه حلال در بسیاری از خصیصه‌ها و ویژگی‌های حاج قاسم از جمله تعبد و بندگی، ولایت‌پذیری، ترس از خدا، روحیه شهادت طلبی، اخلاص و.. اثرگذار بوده است. زندگی شهید سلیمانی مصداقی برای این حدیث پیامبر گرامی اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم است که: "مَنْ أَكَلَ مِنَ الْحَلَالِ صَفَا قَلْبُهُ وَ دَمَعَتْ عَيْنَاهُ وَ لَمْ يَكُنْ لِدَعْوَتِهِ حِجَابٌ؛ کسی که خوراکش طیب و طاهر باشد دلی با صفا و چشمانی گریان (ترس از خدا) خواهد داشت و مانعی برای اجابت دعای او نخواهد بود (حاشیة‌الشهبان فی الحکمم والآداب، ص ۵۳). بنابراین لقمه حلال در شخصیت، سعادت، خوشبختی و کمال انسان تاثیرگذار است.

۲-۲. ورزش

هم چنین شهید سلیمانی به سلامتی بدن و ورزشی که آن اهمیت می‌داد و خود اهل ورزش بود و بدنی سالم و ورزشکار داشت و از همین رو بود که ابتدا هم مسئول آموزش نیروها در پادگان آموزشی قدس کرمان شد (کریمی، ۱۳۹۹: ۲۱).

۳. ساحت اخلاقی

۳-۱. اخلاص

اخلاص به معنی (خالص کردن، ویژه کردن، ارادت صادق داشتن...) است (لغت نامه دهخدا، ۱۳۷۷). بر اساس این معنی، مخلص به کسی گویند که طاعات و عبادات خود را از هرگونه آلودگی و آمیختگی به غیر خدا خالص کرده، انگیزه‌ای جز تقرب به درگاه خدا ندارد. از این رو، فقط به او دل می‌بندد و مدح و ستایش و مذمت و نکوهش دیگران، در نظرش یکسان است و هدف از عبادت، جلب رضایت خالق است نه کس دیگر (خواجeh نصیر طوسی، ۱۳۹۶: ۶۵). یعنی، انسان قلبش را مخصوص حق کند تا احدی جز «مقلب القلوب» در حرم دل او راه نیابد.

حضرت علی (ع) در این باره فرمود: الْعِبَادَةُ الْخَالِصَةُ أِنَّ لَا يَرْجُو الرَّجُلُ إِلَّا رَبَّهُ، وَلَا يَخَافُ إِلَّا ذَنْبَهُ، عِبَادَتُ خَالِصِ آن است که مرد جز به پروردگارش امیدوار نبوده و جز از گناه خویش نهراسد (تمیمی آمدی، ۱۴۱۰: ۱۴۴). هم چنین امام صادق (ع) فرمود: لَا يَصِيرُ الْعَبْدُ عَبْدًا خَالِصًا لِلَّهِ عَزَّوَجَلَّ حَتَّى يَصِيرَ الْمَدْحُ وَالذَّمُّ عِنْدَهُ سَوَاءً...، انسان، بنده خالص خدای بزرگ نمی‌شود تا این که تعریف و تکذیب (دیگران) در نظرش یکسان باشد (مجلسی، ج ۷۳: ۲۹۴). شهید سلیمانی نیز به شدت از ریا و خودنمایی پرهیز می‌کرد و در طریق اخلاص ثابت قدم بود.

۳-۲. محبت به دیگران

یکی از ویژگی‌های بارز شهید سلیمانی محبت و مهرورزی است. اخیراً ویدئوهایی از شهید قاسم سلیمانی منتشر شده است که به‌وضوح مهرورزی و محبت ایشان نسبت به مردم و جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنند و نسبت به همه کسانی که در منطقه زندگی می‌کنند را در آن فیلم‌ها می‌توان دید. از این رو می‌توان گفت شهید حاج قاسم سلیمانی، نسبت به مردم با

محبت و مهرورزی رفتار می‌کرد. نمونه‌های اعلای این مهرورزی را می‌توان در برخورد وی با فرزندان شهدا و خانواده اینثارگران دوره دفاع مقدس یافت. افزون بر این، درباره برخورد با فرزندان این مرز و بوم که نسبت به مبحثی مانند پوشش کم‌اعتنا هستند، برخوردی پدران و دلسوزانه داشت که به‌نظر آموزنده است. در واقع ویژگی مهم رهبران اجتماعی آن است که نسبت به همه آحاد جامعه مهرورزی را به تمام و کمال اجرا کنند و حقیقتاً شهید سلیمانی واجد این ویژگی بودند.

صادق خرازی درباره سردار قاسم سلیمانی می‌گوید: "سلیمانی سرچشمه محبت، مهربانی و معرفت است. در دورانی که من بیمار بودم، قاسم (شاید بلااستثنا) هفته‌ای یکی دو بار بالای سر من بود. در دورانی بود که من کم‌تر می‌توانستم تشخیص بدهم، حاج قاسم و برخی از دوستان دیگرمان همیشه بالای سر من بودند. محبت، معرفت، بزرگی و شکوهی که در این آدم هست با هیچ کسی قابل مقایسه نیست. اگر کسی مشکلی داشته باشد، قاسم با همه وجودش می‌رود و به او خدمت می‌کند (سایت پرچمداران، ۹۳/۱۱/۱۹).

۳-۳. صبر بر طاعت

برای حضور در عالم «عندالله» و تحقق حیات طیبه، باید عوامل درونی وابستگی به حیات دنیا را از بین برد و لازمه این توفیق، صبر و استقامت بر عهد عبودیت است که موجب آزاد شدن دل از قید و بند دنیا می‌گردد و پیش از فرارسیدن مرگ طبیعی، شهادت معنوی و حیات طیبه نصیب بنده بردبار و مجاهد فی سبیل الله می‌گردد (خارستانی و سیفی، ۱۳۹۸: ۱۰۶).
در خصوص صبر می‌توان به سوره مبارکه نحل آیه ۹۶ اشاره داشت: "مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ وَلَنْجَزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُوا أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ"؛ (آنچه نزد شماست به پایان می‌رسد، و آنچه نزد خداست باقی و پایدار است، و کسانی که صبر پیشه کردند، همانا مزدشان را بر پایه نیکوترین کاری که می‌کردند، پاداش خواهیم داد) (نحل، ۹۶).
علیرضا رزم حسینی (۹۸/۱۰/۱۶)^۱ هم‌رزم سردار سپهد شهید قاسم سلیمانی در خصوص شهید سلیمانی عنوان می‌دارد که این شهید بزرگوار اسطوره مقاومت، صبر و شکیبایی و در عین حال مجاهد خستگی‌ناپذیر بود.

۳-۴. خوش‌خویی

شهید سلیمانی مصداق بارز یک انسان خوش‌خو و خوشرو بود و لبخند ملیح و دل‌نشینش، جذابیت چهره‌اش را دو چندان می‌کرد. با مغناطیس اخلاق نیکوی خویش، دل‌های انسان‌های بی‌شماری را به سوی خود جلب نموده بود. دوست داشتنی بود و به همان میزان که در برابر دشمن با صلابت بود و لرزه بر اندام او می‌افکند در مقابل آحاد مردم متواضع و فروتن بود او مصداق بارز آیه ۲۹ سوره فتح قرآن بود که می‌فرماید: «مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ»؛ (محمد (ص) فرستاده خداست؛ و کسانی که با او هستند در برابر کفار سرسخت و شدید، و در میان خود مهربانند).

۳-۵. از خودگذشتگی

سردار حسین فتاحی طی بیان خاطره‌ای می‌گوید: زمانی که در جنوب شرق مأموریت داشتیم، شب به یک پاسگاه ژاندارمری رفتیم که روستا بود و قرار بود صبح برای شناسایی حرکت کنیم. آن شب، به علت کمبود جا باید حدود ۱۴ نفر در یک اتاق می‌خوابیدیم؛ درحالی که فقط یک تخت سربازی در آن اتاق بود. من به گمان این‌که سردار حاج قاسم سلیمانی برای استراحت به اتاق دیگری می‌رود، قبل از ورود بقیه، روی تخت دراز کشیدم. زمانی که حاج قاسم را در

۱. علیرضا رزم حسینی وزیر صنعت، معدن و تجارت در گفتگو با رادیو اقتصاد

حال ورود به اتاق دیدم، از جا بلند شدم؛ اما حاج قاسم آمد داخل همان اتاق و از من خواست سرِ جایم دراز بکشم. من با اصرار خواستم ایشان به جای من روی تخت بخوابد؛ اما خطاب به من گفت: "من فرمانده تو هستم و به تو امر می‌کنم همان جا بخوابی". آن شب، حاج قاسم با وجود کمبود جا، با سختی خوابید و به ما درس‌های بزرگی داد (به نقل از کریمی، ۱۳۹۹: ۴۹).

۳-۶. شجاعت و شهادت طلبی

حجت‌الاسلام والمسلمین محمدحسن زمانی رئیس دفتر اجتماعی سیاسی حوزه‌های علمیه، شجاعت و ترس بودن را یکی از ویژگی‌های حاج قاسم عنوان کرد و گفت: شجاعت و نترسیدن از دشمن و کشته شدن ویژگی دیگر او بود. سردار سلیمانی در بسیاری از میدان‌هایی که احتمال کشته شدن او بود با جدیت وارد عمل می‌شد (خبرگزاری مشرق، ۱۳۹۸). در واقع، یکی از ویژگی‌های بارز شهید سلیمانی شهادت طلبی او بود. اخیراً ویدئوهایی از شهادت طلبی شهید قاسم سلیمانی منتشر شده است که اشتیاق ایشان به شهادت به وضوح از زبان خودشان نقل می‌شود. از این رو، می‌توان گفت شهید حاج قاسم سلیمانی، یک فرمانده شهادت طلب بود. این جمله سردار سلیمانی ماندگار است: "ما ملت شهادتیم، ما ملت امام حسینیم".

زمانی ضمن بیان خاطره‌ای از شهید سلیمانی اظهار کرد: یکی از اساتید حوزه که از دوستان من است تعریف می‌کرد «زمانی که حرم مطهر حضرت زینب (س) در معرض حمله داعش قرار گرفت و گروه تروریستی داعش از اطراف خود را به حرم نزدیک و مناطقی از آن را گلوله باران می‌کردند ما در حرم حدود ۱۵ نفر بودیم که باید دفاع می‌کردیم. با تمام وجود تلاش و تا صبح مقاومت کردیم و دشمن نتوانست جلو بیاید، اما صبح آن شب تمام منطقه در حلقه محاصره داعش قرار گرفت و نزدیک بود سقوط کند. در آن هنگامه جنگ ۲ ماشین نظامی حلقه محاصره را شکستند و خود را به در رساندند و گفتند در را باز کنید. از شجاعت آن‌ها تعجب کردیم که در میان آتش وارد حرم شده بودند. در را که باز کردیم سردار سلیمانی را با حدود ۱۴ نیرو دیدیم که از این حلقه آتش خود را وارد حرم کرده و فرماندهی را به دست گرفتند و تدابیر و برنامه‌ریزی‌هایی کرد که توانستیم حرم را از دست ارتش داعش نجات بدهیم.

رئیس دفتر اجتماعی سیاسی حوزه‌های علمیه ادامه داد: این فداکاری‌ها در زندگی این سردار سپهبد حاج قاسم سلیمانی به وفور یافت می‌شود که ناشی از شجاعت و نترسی وی بود و از رموز موفقیت انسان‌ها و ملت‌ها همین شجاعت است (خبرگزاری مشرق، ۱۳۹۸).

در مورد خطرپذیری سردار شهید، سید حسین نصرالله می‌گوید: وقتی از مکتب حاج قاسم صحبت می‌کنیم، معنایش خطرپذیری است. همیشه به دهان مرگ می‌رفت. در جنگ ۳۳ روزه جولای سال ۲۰۰۶ از تهران آمد دمشق. بعد با ما تماس گرفت و گفت: من می‌خواهم ضاحیه جنوبی پیش شما بیایم. ما مخالفت کردیم زیرا اصلاً امکان‌پذیر نبود. اما حاج قاسم اصرار کرد و گفت: اگر ماشین نفرستید، خودم راه می‌افتم و می‌آیم! پافشاری کرد و خودش را رساند به ما و تمام مدت هم کنار ما ماند (به نقل از کریمی، ۱۳۹۹: ۶۵).

۳-۷. توجه ویژه به خانواده و بستگان

شهید سلیمانی عمیقاً به خانواده خویش عشق می‌ورزید. تکریم و احترام او به والدین زباززد خاص و عام بود و رابطه عاطفی‌اش با همسر و فرزندان، کانون خانوادگی‌شان را گرم و پر حرارت نموده بود. انبوه مسئولیت‌ها و دغدغه‌ها و حساسیت‌های کاری، هیچ‌گاه باعث نگردد که او از توجه به خانواده و وقت‌گذاری برای آنان در حدی که برایش مقدور بود فروگذار نماید.

شهید سلیمانی توجه به بستگان را هیچ‌گاه فراموش نمود. این‌که انسان در اوج داشتن مسئولیتی این چنین خطیر که ذهن و وقت و توان انسان را مصروف خود می‌نماید، مراقب این نکته باشد که به خواسته‌های عاطفی خانواده، بستگان و خویشاوندان و دوستان و آشنایان توجه نماید، حقیقتاً ستودنی است (شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۸/۱۱/۲۱).

۴. ساحت اجتماعی - سیاسی

۴-۱. اولویت دادن به حفظ نظام اسلامی

شهید سلیمانی می‌گفت: ما که امروز مسئولیتی بر دوش داریم در میدان‌های گوناگون، این مسئولیت را با تمام جانمان به این دلیل باید انجام بدهیم که امروز مصداق حقیقی و اسلام مجسم، نظام جمهوری اسلامی است. چطور می‌گویند امیرالمؤمنین (ع) قرآن ناطق بود، امروز اسلام مجسم، نظام جمهوری اسلامی است و همان چیزی است که امام حسین (ع) به خاطر آن جان داد (به نقل از کریمی، ۱۳۹۹: ۵۶).

۴-۲. سلحشوری و ثبات قدم

شهید سلیمانی در جنگ‌ها علاوه بر هدایت مقاطع مختلف عملیاتی از طریق استقرار در قرارگاه‌ها، در نهایت شجاعت و بی‌باکی در خطوط مقدم حضور می‌یافت. او عاری از هرگونه ترسی در مواجهه با دشمن در معرکه‌ها و میادین نبرد بود و این جملات امیرمؤمنان حضرت علی (ع) را با همه وجود دنبال می‌نمود که فرمود: «تَزُولُ الْجِبَالُ وَلَا تَزُولُ عَضُّ عَلِيٍّ نَاجِدِكَ أَعْرَبَ اللَّهُ جُمُوعَتِكَ تَدْفِي الْأَرْضِ قَدَمَكَ أَرْمِ بِبَصْرِكَ أَقْصَى الْقَوْمِ وَ غَضَّ بَصْرَكَ وَ اعْلَمَ أَنَّ النَّصْرَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ» (نهج البلاغه، خطبه ۱۱)؛ اگر کوه‌ها متزلزل شود تو تکان مخور، دندان‌هایت را به هم بفشار و جمجمه خویش را به خدا عاریت ده، قدم‌هایت را بر زمین می‌خکوب کن، و نگاهت به آخر لشکر دشمن باشد، چشمت را فرو گیر (و مرعوب نفرات و تجهیزات دشمن مشو) و بدان که نصرت و پیروزی از سوی خداوند سبحان است. همانا که سردار سلیمانی این چنین بود. او در میانه میدان نبرد حضور می‌یافت و شجاعانه می‌جنگید. این چنین حضوری نتیجه‌ای بس مؤثر داشت و باعث می‌گردید که انگیزه و توان و تحرک نیروی رزم مضاعف گردد. فرماندهی و رشادت بی‌نظیر او موجب گردید که پس از دریافت چند نشان فتح، برای اولین بار نشان ذوالفقار را که بالاترین نشان نظامی کشور است از سوی فرماندهی معظم کل قوا دریافت نماید (خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۹۸/۱۱/۲۰).

۴-۳. مهم و ارزشمند دانستن دفاع مقدس

شهید سلیمانی بر این باور بود: من اعتقادم این است: قلۀ تربیت دینی و اخلاقی ما، دفاع مقدس بود... من معتقدم امام زمان (عج) که ظهور بکنند، حکومتی که ایجاد بکنند، قلۀ آن حکومت، آن دوره‌ای بود که در دفاع مقدس ما، در بخش‌ها و حالاتش اتفاق افتاد... من با تمام وجودم اعتقادم این است که جنگ ما مملو بود از بهشتیانی که بهشت مشتاق دیدارشان بود... (به نقل از کریمی، ۱۳۹۹: ۶۱).

۴-۴. دیگرخواهی و ایثارگری

شهید سلیمانی عاشق مردمش بود به همین لحاظ مردم عاشق او بودند. او پدر مهربان یتیمان بود و ملجأ دردمندان و پناهگاه محرومان. او عمیقاً بر این باور بود که مردم ولی‌نعمت ما هستند، و این انقلاب و نظام حاصل تلاش آنان و متعلق به آنان است. پیوسته بر این امر تأکید می‌کرد که ما مدیون و وامدار این مردم عزیز هستیم و خدمت به آنان را بایستی یک افتخار

بزرگ بدانیم. در حوادث گوناگون در میان مردم حضور می‌یافت و به یاری آنها می‌شتافت. خاطره شیرین حضور او در میان سیل زدگان در اوایل سال ۱۳۹۸ هیچ‌گاه فراموش نمی‌شود.

هم چنین او یک روز از ماه را نذر یک جانباز ۷۰ درصد کرده بود. می‌رفت نجف آباد اصفهان، تمام کارهای جانباز را انجام می‌داد، از حمام بردن تا شستن لباس و نظافت. سوریه که خبر شهادت جانباز را دادند، یک نفر را مأمور کرد برود نجف آباد تا هم در مراسم شرکت کند و هم کاری روی زمین نماند (سعادت، به نقل از کریمی، ۱۳۹۹:۲۱).

۴-۵. ارتباط با جوانان

شهید سلیمانی ضمن اینکه تکریم‌کننده گروه‌های سنی متفاوت از جمله میان‌سالان و سالمندان بود و آنان را بسیار مورد احترام قرار می‌داد، اما علاقه خاصی به جوانان داشت. او جوانان را به عنوان ارزشمندترین و پربهترین سرمایه کشور می‌دانست و ارتباط عمیقی با بسیاری از آنان برقرار کرده بود. از دیدن جوانان پر شور میهن به وجد می‌آمد و برای پیشرفت آنان از هیچ تلاشی فروگذار نمی‌کرد (دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی کشور، ۱۳۹۸).

رفتار او برای همه اقشار تاثیرگذار بود. یک روز می‌خواستند با او عکس یادگاری بگیرند. از ماشین پیاده شد. یک گروه دیگر برای دومین بار از ماشین پیاده‌اش کردند برای عکس گرفتن. دفعه سوم یک خانم جوان خواست عکس بگیرد با حجاب نامناسب. پیاده شد و با او هم عکس گرفت. آن خانم گفت: "باور نمی‌کردم با من عکس بگیرد. از امروز سعی می‌کنم حجابم را درست کنم" (کریمی، ۱۳۹۹:۵۸).

۴-۶. تکریم خانواده شهدا

سردار شهید در این زمینه این‌گونه می‌گفت: بعضی وقت‌ها به شهدا توجه می‌کنیم؛ ولی به خانواده شهدا کم‌تر توجه می‌کنیم. امروز در جامعه ما اگر یک دکمه از کت یک حاکم قاجار پیدا کنند، می‌گویند این دکمه کت ناصرالدین شاه است. همه می‌روند بخرندهش تا در ویتترین خودشان داشته باشند. این پدر شهید است، این مادر شهید است، این فرزند شهید است، سلول‌های بدن آن شهید در وجود این‌هاست، این‌ها را باید دریابیم، به این‌ها باید توجه کنیم (به نقل از کریمی، ۱۳۹۹:۳۷).

۵. ساحت اقتصادی

۱-۵. وارستگی

یکی از فرزندان شهدا - زینب محرابی - در خاطره‌ای می‌نویسند: گفتیم: "حاج قاسم می‌شود انگشترتان را به من بدهید؟" ایشان سرشان را پایین انداختند و لبخند زدند. دوباره گفتیم: "می‌شود انگشترتان را به من بدهید؟" پرسیدند: "از کدام شهر آمدی؟" "من هم خودم را معرفی کردم و گفتیم: "از مشهد آمده‌ام" ایشان انگشترش را درآورد و به من داد و گفت: "انگشترم را به تو می‌دهم؛ اما باید حق آن را ادا کنی!" "از این حرف متعجب شدم، از ایشان پرسیدم: حاج قاسم یعنی چه که حق انگشتر را ادا کنم؟ خندید و گفت: "یعنی باید هر بار که به حرم امام رضا (ع) رفتی، برای شهادتم دعا کنی (به نقل از کریمی، ۱۳۹۹:۷۵). البته این مطلب، علاوه بر وارستگی ایشان نشانه شهادت طلبی این شهید بزرگوار نیز هست.

۲-۵. اهتمام به حق الناس

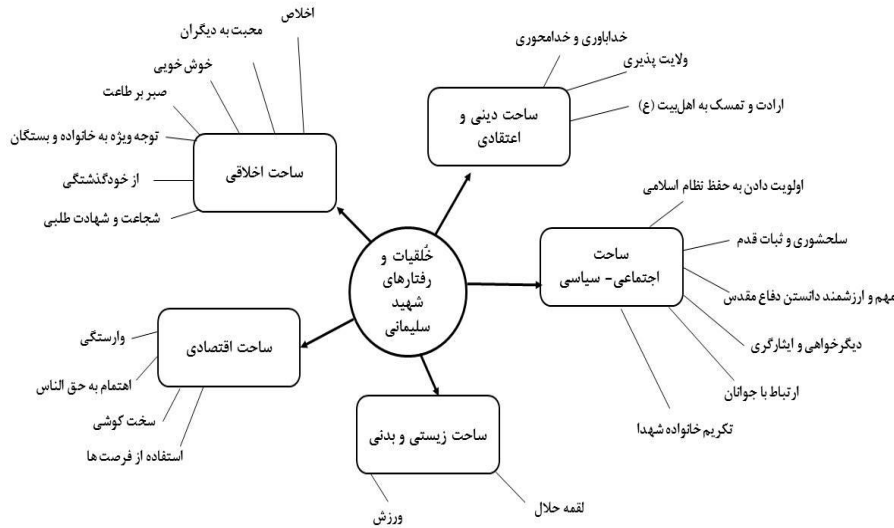
وقتی جنگ به قسمت شهری کشیده شد، برخی به ناچار وارد منازل مردم شدند. ایستاد به سخنرانی برای نیروها: "اگر به شهر شما حمله شود، دوست دارید وارد خانه‌تان شوند؟ خیلی باید مراقبت کنید از حق الناس. حتی اگر وسیله‌ای به اشتباه جابه‌جا شده، بگذارید سر جایش. خدا از شما امتحان می‌گیرد، از امتحان سر بلند بیرون بیاید" (کریمی، ۱۳۹۹: ۵۷). هم‌چنین برای صاحب منزلی که در عملیات آزادسازی بوکمال در دیرالزور سوریه از آن به عنوان مقر استفاده کرده بودند، نامه‌ای نوشت و برای استفاده بدون اجازه از خانه گذرخواهی نمود و بیان کرد که خسارت آن را تقبل می‌کند (کریمی، ۱۳۹۹: ۴۰).

۳-۵. سخت‌کوشی

شهید سلیمانی مردی نستوه و خستگی‌ناپذیر بود، از هیچ مشکلی نهراسید و هیچ‌گاه دچار رخوت و سستی و رکود نشد، به غایت سعی و تلاش‌گر بود و به آسایش خویش نمی‌اندیشید. علی‌رغم این که در چند عملیات مجروح شد اما هم‌چنان بر بازگشت به جبهه پای می‌فشرد و در کوتاه‌ترین زمان ممکن به خطوط مقدم عملیاتی باز می‌گشت. برای کسی که عمر پر برکت خویش را در جنگ و جهاد گذرانده باشد شاید توجیه در پیش گرفتن یک زندگی آرام و بی‌دغدغه کاملاً پذیرفتنی باشد. اما روح بی‌قرار او از راحتی و آسایش گریزان بود و او می‌خواست تا پایان عمر و تا آخرین نفس سخت‌کوشانه و مجاهدانه به پیش رود.

۴-۵. استفاده از فرصت‌ها

مدیریت زمان می‌طلبد که انجام کارهای مختلف در زمان مناسب صورت گیرد؛ نه زودتر، نه دیرتر. گاهی باید تأمل و درنگ کنیم تا وقت مناسب یک کار فرا برسد چون اقدام زود هنگام آن را به نتیجه نمی‌رساند، گاهی هم درنگ بیجا و از دست دادن فرصت‌های طلایی و امروز و فردا کردن موجب هدر رفتن زمان مناسب می‌شود (محدثی، ۱۳۸۶: ۲۵-۲۳). یکی از ویژگی‌های شهید سلیمانی سرعت عمل و به هنگام بودن اوست. بی‌شک سرعت عمل یکی از ویژگی‌های ضروری هر فرمانده نظامی است. اما ماهیت کارزاری که او در آن وارد شده بود به گونه‌ای بود که بایستی چون صاعقه بر سر دشمن غدار فرود می‌آمد. مکالمه مسئولین منطقه با او و خبر دادن از نزدیک شدن داعش به آنان و استمداد جستن از او و حضور برق‌آسایش در میانه میدان در کم‌ترین زمان ممکن و شکستن محاصره‌ای که حلقه آن توسط داعش دمامد تنگ‌تر می‌شد تنها یکی از خاطرات ماندگاری است که مسئولین منطقه از آن با شگفتی یاد می‌کنند (دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی کشور، ۱۳۹۸) (تصویر ۱).

تصویر ۱. شاخصه های رفتاری - شخصیتی شهید سلیمانی در ساحت های زندگی

نتیجه گیری

تامل در خلقیات و رفتارهای شهید سلیمانی می تواند در الگوسازی زندگی مومنانه و مجاهدانه برای تمام مردم آزاده جهان و بویژه قشر جوان، الهام بخش، امیدآفرین و الگوی عملی باشد. در این مقاله تلاش شد تا منش ها و رفتار ایشان در ساحت های گوناگون زندگی تبیین شود؛ مؤلفه هایی که وقتی فراگرد هم می آیند جامعیت یک شخصیت را به تصویر می کشند و او را به عنوان یک مکتب و یک چراغ راه و یک مدرسه درس آموز معرفی می کنند.

در این منظومه، همه اجزای آن با یکدیگر همگون و هماهنگند ما در این شاکله شخصیتی، تضاد و شک و تردید و نوسان نمی بینیم. او یک اسطوره است. اما نه اسطوره ای از عهد باستان بلکه اسطوره ای پیش چشم، ملموس و مربوط به جامعه کنونی ما، الگویی عینی برای هر کسی که بخواهد در مسیر کمال گام بردارد. ما در این جا قصد بزرگ نمایی نداشته ایم هر آنچه که از صفات او به تصویر کشیدیم عین واقعیت بود او تلاش کرده بود تا همه ظرفیت های وجودی خویش را شکوفا نماید و تصویری از چهره یک انسان ذو ابعاد و نه تک ساحتی را در عصر کنونی به جامعه ما و جهانیان نشان دهد.

تأمل در این مصداق بارز حیات طیبه امکان دستیابی به مراتب والای حیات طیبه را نشان می دهد و به رخ کشیدن زیبایی فوق العاده آن، می تواند منبع انگیزشی قوی برای نسل جوان و هر آن کسی باشد که در پی دستیابی به زندگی پاک است.

منابع

قرآن کریم

- بابایی، احمد علی (۱۳۸۳). برگزیده تفسیر نمونه. چاپ سیزدهم. تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- تمیمی آمدی، عبد الواحد بن محمد (۱۴۱۰)، *غرر الحکم و درر الکلم*، محقق و مصحح: سید مهدی رجائی، نشر دار الکتب الإسلامی، چاپ دوم. جمعی از نویسندگان (۱۳۹۰). مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران. تهران: دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- حکیمی، محمدرضا (۱۳۹۱)، محمد حکیمی و علی حکیمی، الحیاه (جلد ۴)، ترجمه احمد آرام، چاپ دهم. نشر: دلیل ما.
- خارستانی، اسماعیل و فاطمه سیفی (۱۳۹۸)، جایگاه خانواده در سبک زندگی اسلامی و ایجاد حیات طیبه از منظر قرآن کریم، فصلنامه تخصصی مطالعات قرآن و حدیث سفینه، سال شانزدهم، شماره ۶۴، میزبان زن و خانواده، صص: ۸۹-۱۲۰.
- خواججه نصیر طوسی، (۱۳۹۶)، اوصاف الاشراف، تصحیح: ابوالفضل مرادی (رستا)، انتشارات: آیت اشراق.
- دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی کشور (۱۳۹۸)، تبیین مؤلفه‌های مکتب شهید سردار سلیمانی.
- دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۷)، لغت نامه، تهران: موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- شیخ حر عاملی (۱۴۱۴)، وسایل الشیعه، جلد ۱۴، انتشارات: آل البیت.
- طباطبایی، سید محمد حسین (۱۳۷۴). تفسیر المیزان. ترجمه سید محمدباقر موسوی همدانی. قم: دفتر انتشارات اسلامی.
- طیب، سید عبدالحسین (۱۳۷۸). *اطیب البیان فی تفسیر القرآن*. چاپ دوم. تهران: انتشارات اسلام.
- قضاعی، قاضی (۱۳۶۱)، شهاب الاخبار، انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ اول.
- کریمی، سید عبدالمجید (۱۳۹۹). رفیق خوشبخت ما. مشهد: انتشارات زائر رضوی.
- مجلسی، بحارالانوار، مصحح: محمد باقر محمودی، جلد ۷۳، انتشارات: دار احیاء التراث العربی.
- محدثی، جواد (۱۳۸۶)، اخلاق فاطمی، قم. جامعه الزهرا سلام الله علیها.
- نهج البلاغه امام علی (ع).
- هاشمی، سیده فاطمه و پریسا نیک نفس (۱۳۸۹)، جلوه‌ها و مصادیق ره‌یافتگان مسیر حیات طیبه، منهاج، سال ششم، شماره یازدهم، پاییز و زمستان ۱۳۸۹.

منابع اینترنتی:

- خامنه‌ای، سید علی (۹۸/۱۰/۲۷). بیانات مقام معظم رهبری، در خطبه‌های نماز جمعه.
- خامنه‌ای، سید علی (۹۸/۱۰/۱۳). بیانات مقام معظم رهبری در منزل سپهبد شهید حاج قاسم سلیمانی.
- خبرگزاری ایرنا (۱۳۹۸). قابل دسترس در: <https://www.irna.ir/news/83668134>
- خبرگزاری ایسنا، ۱۳۹۸ <https://www.isna.ir/news/98102217155>
- خبرگزاری ایکننا (۱۳۹۸). قابل دسترس در: <https://zanjan.iqna.ir/fa/news/3877700>
- خبرگزاری جمهوری اسلامی، (۱۳۹۸). قابل دسترس در: <https://www.irna.ir/news/83668134>
- خبرگزاری شورای عالی انقلاب فرهنگی، (۱۳۹۸). قابل دسترس در: <https://sccr.ir/News/10154/1>
- خبرگزاری مشرق، (۱۳۹۸). قابل دسترس در: <https://www.mashreghnews.ir/news/1038632>
- سایت پرچمداران، (۱۳۹۸). قابل دسترس در: <http://parchamdaran.org>

